
СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9.019.4/316.2

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Гура О.І.

I. Вступ

Беззаперечним є той факт, що одна людина відрізняється від іншої внаслідок своєї індивідуальності. Розбіжності виявляються у всьому різноманітті характеристик людини (зовнішності, віці, статі, освіти тощо), які зумовлюють відмінну реакцію на зовнішні подразники, різноманітну поведінку в аналогічних ситуаціях. Це, у свою чергу, створює певні труднощі в системі соціальної взаємодії, оскільки, з одного боку, організаційна система прагне до стандартизації та уніфікації (ролі, норми), з іншого – поведінка більшості людей з труднощами “вписується” в стандартизовані рамки. Вирішення цієї суперечності потребує розуміння потенційних джерел поведінки людини, її ефективності, особливостей, які треба враховувати в процесі організації та управління.

II. Постановка завдання

Метою статті є спроба визначити та охарактеризувати соціально-психологічні характеристики і змінні суб'єкта, що активізують і спрямовують його діяльність.

III. Результати

Незважаючи на те, що поведінка (діяльність) кожної людини, як і вона сама, є унікальним явищем, можна визначити основні загальні положення, які лежать в її основі: вона має причину; вона мотивована та цілеспрямована; характеристики, які спостерігаються, можна виміряти; являє собою систему, що розвивається, має будову, свої внутрішні переходи й перетворення (О.М. Леонт'єв); кожний суб'єкт структурує свою діяльність неповторним чином, базуючись на різній орієнтованій основі.

Ефективність перетікання діяльності залежить як від соціальних обставин, так і від індивідуальних характеристик її суб'єкта: особистісних і діяльнісних компонентів, індивідуально-психологічних змінних.

1. *Особистісні компоненти діяльності.* Первинним, базовим, процесуально-функціональним компонентом особистості є її психічні властивості (А.В. Брушлінський, О.М. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн та ін.), які можуть бути класифіковані на власне пси-

хічні (властивості нервової системи, головного мозку тощо) та індивідуально-психологічні, перебуваючи в діалектичному зв'язку із психічними процесами та психічними станами, становлять її ядро. Як структурний компонент психіки вони розкриваються через *здібності особистості* – індивідуально-психологічні властивості особистості, що відрізняють одну людину від іншої і забезпечують успішність засвоєння або виконання людиною професійної діяльності. Як зазначав В.Д. Шадріков, *здібності* тотожні не кожній властивості предмета, а тільки такій, яка дає його функціональну характеристику тобто вони виявляються тільки в процесі функціонування. До складу кожної *здібності* завжди входять деякі операції або способи дій, за допомогою яких здійснюється діяльність. *Здібності* актуалізуються та виявляються в процесі засвоєння особистістю відповідних суспільно вироблених операцій. Але суб'єктивною основою – ядром *здібності* – є психічні явища, що забезпечують регулювання цих операцій, їх функціонування та якість процесів.

Можна виділити три основні підходи до класифікації *здібностей*. По-перше, за основу класифікації беруть основні види діяльності (Б.М. Теплов) і відповідно до умов провідного типу діяльності визначають загальні (загальні умови діяльності) та спеціальні (специфічні умови окремих видів діяльності) *здібності*, які надалі поділяють на компоненти. По-друге, залежно від трьох функцій психіки (за Б.М. Ломовим) – комунікативної, регулятивної та пізнавальної – *здібності* класифікують, відповідно, на комунікативні, регулятивні та пізнавальні (В.М. Дружинін). По-третє, визначення *здібностей* як властивостей функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції, дає підстави науковцям класифікувати їх на основі традиційного розподілу психічних процесів (О.С. Анісімов, В.Д. Шадріков): *здібності* відчуття (сенсорні процеси), *здібності* сприйняття (перцептивні процеси), *здібності* пам'яті (мнемічні процеси), *здібності* уявлення, *здібності* уяви (імажинітивні процеси), *здібності* мислення (мис-

ленневі процеси), здібності уваги (атенційні процеси), психомоторні здібності.

З процесуальних позицій здібності розглядаються як прояв індивідуально-психологічних властивостей особистості в процесі виконання діяльності (функція властивості особистості як компонент діяльності). Причому жодна окрема здібність не може забезпечити успішне виконання діяльності. Успішність діяльності залежить від поєднання різноманітних здібностей особистості.

В основі розвитку здібностей особистості, відповідно до позиції представників вітчизняної науки (О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, С.Д. Смирнов, Б.М. Теплов), лежить засвоєння і прояв діяльнісних компонентів: знань, умінь і навичок. Причому, як зазначають науковці, між визначеними феноменами існують як схожості (із узагальнених умінь і формуються здібності), так і суттєві відмінності (особистість не має достатньо знань, умінь і навичок, але має здібності до їх засвоєння). Здібності – більш стійкі властивості особистості. Вони формуються і розвиваються повільніше, ніж діяльнісні компоненти, і, з одного боку, є результатом їх засвоєння, а з іншого – від розвитку здібностей, у свою чергу, залежить легкість і швидкість оволодіння знаннями й уміннями.

Таким чином, нарівні з певним набором властивостей та здібностей важливу роль у процесі діяльності відіграє здатність гармонійного (в умовах конкретної діяльності) їх поєднання та узагальнення. У цьому контексті мова йде про якість.

Якість є найбільш складним утворенням, що виявляється в діяльності (як результат об'єктивізації властивостей і здібностей особистості, а відповідно, знань, умінь і навичок) і має інтегративний характер. Це означає, що процес утворення будь-якої якості починається з формування найпростіших елементів поведінки, що надалі ускладнюються, переплітаються і, поєднуючись, інтегруються в якість. Підтвердження цього положення ми знаходимо й у представників акмеології (О.А. Деркач, В.Г. Зазикін), які зазначають, що акмеологічні інваріанти (загальні базисні властивості особистості), такі як сила особистості, розвинута антиципація, високий рівень саморегуляції, креативність тощо, дають змогу швидше сформувати систему спеціалізованих гнучких навичок та вмій, а також особливих важливих якостей, які роблять діяльність високоефективною та стабільною.

2. Ефективність діяльності людини, її поведінка значною мірою залежить і від так званих *діяльнісних компонентів*: знань, умінь і навичок.

Звернення до філософського енциклопедичного словника дає розуміння сутності поняття "знання" як перевіреного суспільно-історичною практикою і підтвердженого

логікою результату процесу пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини у вигляді уявлень, понять, суджень, теорій. За своїм генезисом і способом функціонування воно є соціальним феноменом. Знання мають багаторівневий характер: елементарні (зумовлені біологічними закономірностями); донаукові, життєві (основані на повсякденній свідомості), художні (як специфічний спосіб естетичного освоєння дійсності); наукові (теоретичні та емпіричні, що характеризуються усвідомленням фактів у системі понять науки) тощо.

Знання є орієнтовною основою будь-якої діяльності й однією з головних умов успішного формування таких змістовних діяльнісних компонентів, як уміння й навички.

Уміння й навички відіграють визначальну роль у будь-якій діяльності, зокрема у професійній. По-перше, тому що вони є результатом навчальної та самостійної практичної діяльності, по-друге, вони є основою для реалізації професійної діяльності. Отже, постає питання про співвідношення цих двох феноменів.

Ефективність виконання будь-якої діяльності більшою мірою залежить від рівня володіння суб'єктом способами її виконання. В основі пошуку (або опанування способу) лежить практика, яка на підставі багаторазового виконання певних дій створює необхідні умови для його засвоєння та зміцнення. Засвоєні та зміцнені на основі практичної діяльності способи дій у вітчизняній психолого-педагогічній науці визначають як *навички*. Однією з характерних рис навичок є певний рівень автоматизму, що дає можливість не усвідомлювати кожну окрему операцію. Але жодна із цілеспрямованих дій не здійснюється цілком автоматично.

Навички необхідні при виконанні всіх видів діяльності. Особливості та специфіка діяльності дають підстави для визначення певних видів, класів та рівнів навичок. Але оскільки навички більше пов'язані з виконанням дій та операцій (а не діяльності в цілому), то в науковій літературі приділено недостатньо уваги ролі цієї складової діяльності і, відповідно, мало охарактеризовано його сутність. Натомість, великий акцент зроблено на уміннях, які, на відміну від навичок, не передбачають засвоєння попередніх вправ.

У науковій літературі йдеться про складні відносини між уміннями й навичками: з одного боку, вміннями можна володіти без наявності певних навичок, з іншого – вміння закріплюється і вдосконалюється у міру оволодіння навичкою. Високий рівень уміння означає не тільки володіння навичкою, а й можливість використовувати різні навички для досягнення однієї й тієї самої мети залежно від умов діяльності.

Так, під уміннями розуміють:

- регулятивну функцію – володіння складною системою психічних процесів і практичних дій, необхідних для цілеспрямованої регуляції діяльності за допомогою знань і навичок, що має особистість (А.В. Петровський);
- виконавчу функцію – володіння способами діяльності на основі свідомого використання знань (О.А. Абдулліна) тощо.

На високому рівні свого розвитку вміння виступають як генералізована властивість особистості з володіння складною динамічною сукупністю психічних і практичних дій, спрямованих на вирішення завдань діяльності. Їх визначення, стандартизація, та класифікація мають відносний характер і зумовлені певними функціями діяльності або її компонентами (конструктивний, організаторський, комунікативний, гностичний) яким і відповідають певні вміння.

Слід акцентувати на тому, що дослідження умінь та навичок як одних з основних компонентів діяльності почалися ще на початку 20-х рр. ХХ ст. Зокрема, особлива увага приділялась проблемі формування зазначених феноменів і на сьогодні результати наукових здобутків досить повно подано в науковій літературі (Н.Д. Левітов, Н.В. Кузьміна, А.В. Петровський, В.О. Слассьонін, О.І. Щербаков та ін.).

3. Індивідуально-психологічні змінні. Одним із основних психічних процесів, що забезпечує пізнання людиною навколишнього середовища, формування її психічного образу дійсності, відповідно до якого вона організовує свою діяльність, є *сприйняття*.

На підставі обробленої й упорядкованої інформації, отриманої за допомогою органів чуття, у людини формується пізнавальна картина світу, яка є не фотографічним відображенням, а її індивідуальним баченням (Д.Л. Гібсон, Д. Іванцевич, Д. Донеллі). Це зумовлене тим, що, незважаючи на зовнішню однаковість процесу (одержання інформації із навколишнього середовища, її обробка і систематизація, використання її як вихідної для подальших дій), сприйняття кожною людиною дійсності відбувається по-різному і має індивідуальний суб'єктивний характер.

Сприйняття людиною навколишнього соціального (організаційного) середовища має дві складові: відбір інформації та її інтерпретація. Особливістю відбору інформації є те, що він має селективний характер – людина сприймає не всю інформацію, а тільки ту яку може сприйняти і яка їй "потрібна". Це зумовлюється фізіологічною та особистісною специфікою процесу.

Так, зокрема, обмеженість сприйняття зумовлена *сенсорним порогом* – мінімальний рівень інтенсивності подразника, який викликає відповідне відчуття. Людина сприймає з навколишнього світу не все, а

тільки те, що вона здатна відчувати. Хоча результати експериментальних досліджень, дають підстави науковцям припускати, що мозок людини фіксує і те, що лежить за порогом її відчуття (так званий "25 кадр"). Звуки, зорові образи й інші подразники, які знаходяться нижче сенсорного порога називаються *підпороговими*. На сьогодні ще не зовсім зрозуміло, наскільки відчутно підпорогові подразники впливають на поведінку людини.

Якість сприйняття навколишнього світу здебільшого залежить і від спрямованості й зосередженості *уваги* – психічного пізнавального процесу, що забезпечує впорядкованість інформації, яка надходить ззовні. Людина зазвичай концентрує свою увагу на тому, що їй необхідно в цей момент, у чому у неї є потреба (інтерес). Залучення уваги забезпечується і рядом факторів, що супроводжують об'єкти сприйняття, зокрема: контраст (швидка зміна кольору, розмірів, форм, обрисів, інтенсивності подачі інформації тощо); повтор; новизна; масовістю сприйняття тощо.

Процес сприйняття не обмежується виділенням групи відчуттів і поєднанням їх у цілісний психічний образ, він передбачає також систематизацію інформації – обробку з метою приведення її до відповідного стану (порядку, форми) й інтерпретацію (усвідомлення і осмислення), що дає змогу індивідуові певним чином на неї реагувати. Визначну роль у цьому процесі відіграє миттєвий досвід, який забезпечує асиміляцію нових сенсорних вражень і включення їх у загальну систему. Залежність сприйняття від змісту психічного життя людини, від індивідуальних особливостей у психологічній науці визначено як *апперцепцію* (Г. Лейбніц, В. Вундт та ін.).

На думку деяких науковців (представників гештальт-психології: М. Вертгеймер, К. Коффка, В. Кюлер та ін.), встановлення співвідношення об'єктивного і суб'єктивного відбувається на основі законів, які базуються на принципі ізоморфізму – структурного уподібнення перцептивного образу, що формується, об'єкту, який сприймається. Зокрема:

- *подібності* – фігури, які мають подібні характеристики (колір, розмір, форма тощо), у процесі сприйняття поєднуються і групуються;
- *близькості* – близько розташовані фігури зазвичай поєднуються;
- *"загальної долі"* – фігури можуть поєднуватися загальним характером змін, які в них простежуються;
- *"гарного продовження"* – із двох ліній, які пересікаються або дотикаються, вибирають лінію з меншою кривизною;
- *замкнутості* – замкнуті фігури сприймаються краще;
- *групування без залишку* – декілька фігур намагаються згрупувати таким чином,

щоб не залишилося жодної фігури, яка б стояла осторонь.

Слід звернути увагу і на деякі організаційні принципи сприйняття, відповідно до яких зовнішня інформація зводиться до психічних образів (Д.Л. Гібсон, Д. Іванцевич, Д. Донеллі, К. Вірджинія, О.С. Виханський, О.І. Наумов та ін.): встановлення співвідношення "зображення – фон"; завершення образів; встановлення подібності й близькості.

Не всі стимули, які сприймає особистість, усвідомлюються з однаковою ясністю: сфокусований фактор називається зображенням, а фактор, який сприймається, але не знаходиться у фокусі – фон. Причому залежно від ситуації й часу фокус сприйняття змінюється.

Відповідно до другого принципу, для людського сприйняття характерне прагнення завершити образ, створити його цілісним за окремими частинами, навіть якщо для цього немає достатньої інформації. Це призводить до створення образів, які не відповідають дійсності (ілюзії) і призводять до неправильної інтерпретації ситуації.

Принцип встановлення подібності й близькості призводить до того, що в процесі сприйняття різні образи й, відповідно, явища групуються в узагальнені групи шляхом згладжування або ігнорування індивідуальних особливостей кожного явища.

Значно поширеною при сприйнятті людиною реальності є стереотипізація. У загальному вигляді *стереотип* (від грец. *stereos* – твердий, міцний і *typos* – форма, зразок) – узагальнена, спрощена й ригідна система значно поширених уявлень про пізнавані групи людей, у яких кожний індивід розглядається як носій одних і тих самих наборів провідних характеристик, що приписуються кожному члену цієї групи, незважаючи на його реальні індивідуальні якості.

Внаслідок зведення складного й оригінального явища до певного стереотипу і, відповідно, спрощене уявлення про нього

допомагає зняти невизначеність і тим самим полегшити процес пізнання. Водночас, це призводить до видозміни об'єкта, що сприймається, і, відповідно, до неправильних висновків. У свою чергу, неправильні очікування породжують неадекватні дійсності реакції і поведінку людини.

Певний вплив на сприйняття людини і, відповідно, її поведінку здійснюють емоції, які можуть спотворити цей процес. *Емоції* (від лат. *emovere* – збуджувати, хвилювати) – це суб'єктивні стани, пов'язані з оцінкою значення для людини факторів, які на неї діють і виражаються у формі безпосередніх переживань задоволення або незадоволення її актуальних потреб.

Вивчаючи особливості поведінки і трудової діяльності, науковці визначили п'ять категорій емоцій, кожна з яких виявляється (або може виявитись): позитивні (щастя, любов, гордість); негативні (смуток, безнадійність, розпач); екзистенційні (тривога, вина, сором); низькі (гнів, заздрість, ревності); емпатійні (подяка, симпатія, співчуття).

Найбільш складним, з погляду взаємодії людини й організаційного оточення, є міжособистісне сприйняття. Значну роль у цьому процесі відіграє *атрибуція* або *каузальна атрибуція* (від лат. *causalis* – причинність і *attributio* – приписування). Під цим феноменом розуміють:

- процес інтерпретації й визначення індивідом спонукальних причин своєї поведінки і поведінки інших людей (Ф. Хайдер і Г. Келлі);
- процес сприйняття причин поведінки і результатів (Д.Л. Гібсон, Д. Іванцевич, Д. Донеллі);
- механізм інтерпретації відчуттів і вчинків іншої людини, прагнення до встановлення причин її поведінки (А.О. Урбанович) тощо.

Наочно систему особистісного сприйняття можна подати у вигляді трьох компонентів: вихідна інформація, процеси і кінцевий результат (рис.).

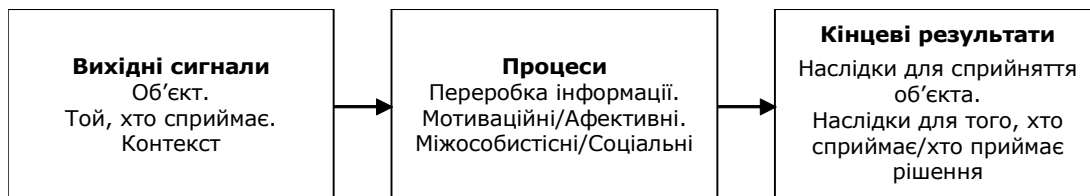

Рис. Система особистісного сприйняття (за Р. Климоскі і Л. Донах'ю)

Інтерпретація поведінки іншої людини може здійснюватись на основі знання її причин. У разі відсутності цих знань, що характерно для повсякденного життя, виникає ціла система приписування причин: на підставі порівняння зі зразками поведінки, які були наявними в минулому суб'єкта сприйняття, на підставі його власних мотивів, які він мав в аналогічній ситуації, тощо. Результати дослідження "здорового глузду",

за допомогою якого люди пояснюють повсякденні явища, дали підстави одному з авторів теорії атрибуції Ф. Хайдеру визначити два основні її види:

- диспозиційна – коли причини поведінки приписуються внутрішнім особистісним рисам (тому що є агресивним, жадібним тощо);
- ситуативна – коли причина бачиться ззовні (так склалася ситуація).

Для визначення виду атрибуції науковці рекомендують використовувати такі три критерії (Г. Келлі): погодженість (більшість би зробила так? Якщо так, то проблема в ситуації); незвичайність (чи є поведінка незвичайною для цієї людини? Якщо так, то проблема в ситуації); послідовність (поведінка виявляється послідовним чином? Якщо так, проблема в особистості).

Але, як показують результати емпіричних досліджень, при поясненні поведінки не дооцінюється вплив ситуації і переоцінюється ступінь рис і установок особистості. Це дало підстави американському досліднику Лі Россу сформулювати *фундаментальну помилку атрибуції* – тенденція спостерігачів недооцінювати ситуаційні і переоцінювати диспозиційні впливи на поведінку інших. Більшість людей схильні вважати, що поведінка інших відображає їх сутність. Причому свою власну поведінку людина пояснює об'єктивними обставинами. На операційному рівні це простежується в ситуації приписування причин успіху і невдачі для позиції учасника події і спостерігача (Г. Келлі). Так, невдача при взаємодії порізненому оцінюється учасником і спостерігачем: учасник дії "звинувачує" в невдачі зазвичай об'єктивні обставини (ситуацію), а спостерігач "звинувачує" виконавця.

Крім зазначеної, до помилок атрибуції відносять:

- *атрибуційне випередження* – тенденція видавати бажане за дійсне. Воно виникає тоді, коли судять про ситуацію на основі обмеженої інформації;
- *випередження самооцінки* – людина більшою мірою запам'ятовує успіхи і забуває про невдачі. Більшість проблем людина відносить на зовнішні фактори, це понижує занепокоєння і підвищує самоповагу.

Особливе місце серед усвідомлюваних і неусвідомлюваних чинників активності людини займає *установка*. Саме цей феномен певною мірою дає пояснення, чому люди в певних ситуаціях поведуть себе по-різному. Проблема установки є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. На сьогодні в літературі подано широкий спектр розуміння її сутності в контексті загальної і соціальної психології.

Так, як пояснювальний принцип психічних явищ установка розглядається в психологічній концепції Д.Н. Узнадзе, як "цілісний динамічний стан суб'єкта, стан готовності до певної активності, стан, що зумовлюється двома факторами: потребою суб'єкта й відповідною об'єктивною ситуацією". Ідея виявлення особливих станів особистості, що передують їй реальній поведінці, простежується у багатьох вітчизняних дослідників. У концепції відносин людини І.М. Мясіщева відношення, що розуміється "як система тимчасових зв'язків людини як особистості-суб'єкта з усією дій-

сністю або з її окремими сторонами", пояснює саме спрямованість майбутньої поведінки особистості. Л.І. Божович відзначає, що спрямованість складається як внутрішня позиція особистості стосовно соціального оточення, щодо окремих об'єктів соціального середовища, тим самим ставлячи її в один ряд з поняттям соціальної установки. З цим поняттям пов'язують і ідеї О.М. Леонтьєва про особистісний смисл. Коли в теорії особистості підкреслюється особистісна значущість об'єктивних знань зовнішніх обставин діяльності, то тим самим ставиться питання про її спрямування відповідно до особистісного смислу, який здобуває для конкретної людини предмет цієї діяльності (Г.М. Андреева).

Для зарубіжної психологічної науки більш характерною є традиція вивчення соціальних установок, для позначення яких використовується термін "атитюд", а також різноманітність підходів до трактування її сутності: психологічний процес відносин особистості із соціальним цінностями (Томас і Знавецький); організація досвіду й знань, пов'язаних з певним об'єктом (С. Аш); реакція, що зменшує напруженість особливих мотивів і дає змогу вирішувати конфлікти між ними (Сарнов); відносно стійка в часі система поглядів, уявлень про об'єкт або ситуацію, що визиває певну реакцію (Рокоч).

Незважаючи на різноманітність підходів до трактування сутності цього феномену, виділяють такі його риси (Г. Олпорт, Л. Тернстоун, М. Сміт та ін.): відображає певний стан свідомості й нервової системи; виражає готовність до реакції; організований; сформований на основі попереднього досвіду; здійснює спрямований і динамічний вплив на поведінку.

Враховуючи, що атитюд забезпечує задоволення потреб суб'єкта, науковцями виділено такі чотири його функції:

- 1) пристосувальна (або утилітарна, адаптивна) – атитюд спрямовує суб'єкта до тих об'єктів, які допомагають досягти його цілей;
- 2) функція знання – атитюд дає спрощені вказівки щодо способу поведінки стосовно конкретного об'єкта;
- 3) функція вираження (або цінності, саморегуляції) – атитюд являє собою засіб звільнення суб'єкта від внутрішнього напруження, вираження себе як особистості;
- 4) функція захисту – атитюд сприяє вирішенню внутрішніх конфліктів особистості.

Виконання всіх функцій забезпечується складною структурою атитюда:

- а) когнітивний компонент (усвідомлення об'єкта соціальної установки, тобто наявність певної інформації про нього, включаючи вже сформований відносно стійкий образ);

б) афективний компонент (емоційна оцінка об'єкта, виявлення почуття симпатії або антипатії до нього);

в) поведінковий (конативний) компонент (готовність реалізувати установку – діяти певним чином відносно об'єкта).

Відтак, установки можуть бути позитивними і негативними, але в тому чи іншому випадку вони є результатом поспішних, поверхових висновків з деяких фактів життєвого досвіду. Подібні установки можуть виникати в результаті некритичного засвоєння *стереотипів* мислення – стандартизованих суджень, прийнятих у певній соціальній або професійній групі (В.А. Семиченко).

Установки мають певні характеристики: їх набувають; вони визначають ставлення людини до чого-небудь або кого-небудь; утворюють емоційну основу міжособистісних стосунків й ідентифікацію з іншими людьми; більшість мінливі, але деякі мають стійкий характер.

Установки є основою формування так званої "позиції", якою керується особистість, коли потрапляє в ситуацію необхідності обирати певні дії. Одного разу засвоєні на рівні свідомості або підсвідомості вони впливають на поведінку.

IV. Висновки

Таким чином, поведінка людини є складним соціально-психологічним явищем. Її активізація, спрямування значною мірою залежить від особистісних і діяльнісних компонентів, індивідуально-психологічних змінних. Дослідження особливостей та закономірностей процесу сприйняття людини, специфіки формування та прояву стереотипів, атрибуції, установок створюють необхідне підґрунтя для розуміння факторів діяльності, специфіки її суб'єкта.

Література

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1980.
2. Андреева Г.М., Современная социальная психология на Западе. Теоретические ориентации / Г.М. Андреева, Н.Н. Богомолова, Л.А. Петровская. – М., 1978.
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / В.Н. Дружинин.– СПб. : Питер, 1999.
4. Квинн В. Прикладная психология / В. Квинн. – СПб. : Питер, 2000.
5. Личность и деятельность : межвуз. сб. Серия : Экспериментальная и прикладная психология. – Изд-во Ленингр. Ун-та, 1982. – Вып. 11.
6. Организационное поведение. Хрестоматия : учебное пособие для факультетов: психологических, экономических и менеджмента. – Самара : Бахрах-М, 2006.
7. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль "Направленность". (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) / В.А. Семиченко. – К. : Миллениум, 2004.
8. Узнадзе Д.И. Экспериментальные основы исследования установки / Д.И. Узнадзе // Психологические исследования. – М., 1966.
9. Цырельчук Н.А. Рефлексивное управление : монография / Н.А. Цырельчук, И.Н. Цырельчук, Н.Н. Цырельчук. – Мн. : МГВРК, 2008.
10. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека : учебное пособие / В.Д. Шадриков. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Логос 1996.

Гура О.І. Соціально-психологічні особливості індивідуальної поведінки

Анотація. У статті здійснено спробу визначити та охарактеризувати соціально-психологічні характеристики й індивідуально-психологічні змінні суб'єкта, що активізують і спрямовують його діяльність.

Ключові слова: поведінка, діяльність, особистісні та діяльнісні компоненти, індивідуально-психологічні змінні.

Гура А.И. Социально-психологические особенности индивидуального поведения

Аннотация. В статье осуществлена попытка определить и описать социально-психологические характеристики и индивидуально-психологические переменные субъекта, которые активизируют и направляют его деятельность.

Ключевые слова: поведение, деятельность, личностные и деятельностные компоненты, индивидуально-психологические переменные.

Gura A. Socio-psychological characteristics of individual behavior

Annotation. An attempt to define and describe socialpsychological descriptions and individually psychological variable subject is carried out in the article, that activate and send his activity.

Key words: a conduct, activity, is personality and active sleep components, individually psychological variable.